

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING KREATIVLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA INTERFAOL O'YINLARNING ROLI

Ikromova Nilufarxon Axmadjonovna

Andijon davlat pedagogika Instituti Doktoranti

Annotatsiya: Jamiyat taraqqiyoti jarayonida ta'lim tizimining oldida turadigan asosiy vazifalardan biri o'quvchilarning ijodiy tafakkurini, mustaqil fikrlash qobiliyatini, shaxs sifatida shakllanishini ta'minlash hisoblanadi. Aynan boshlang'ich sinf bosqichi bu jarayonning ilk va eng muhim poydevorini tashkil qiladi. Bu davrda bola atrof-muhitni faol o'zlashtiradi, yangi ma'lumotlarni qabul qilishga, o'rganishga chanqoq bo'ladi va o'z salohiyatini ko'rsatishga intiladi. Shu bois, boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativlik faoliyatini rivojlantirishning samarali usullaridan biri sifatida interfaol o'yinlardan foydalanish ayniqsa ahamiyatli hisoblanadi. O'yin faoliyati bolalar uchun tabiiy, hayotiy ehtiyoj va nafaqat o'qitish, balki tarbiyaviy jarayonning ajralmas qismi sifatida namoyon bo'ladi.

Kalit so'zlar: kreativlik, interfaol o'yinlar, boshlang'ich ta'lim, mustaqil fikrlash, ijodiy tafakkur, motivatsiya, o'qituvchi, individual yondashuv, ijtimoiy ko'nikmalar, hamkorlik.

Interfaol o'yinlar – bu o'quvchilarning mustaqil fikrlashini, yangi g'oyalar topishini, mavjud holatlarni tanqidiy baholashini, turli qarorlarni qabul qilish malakasini rivojlantiruvchi o'quv faoliyatining maxsus shaklidir. Bu turdagi o'yinlar o'quvchilarning faolligini oshiradi, ulardagi motivatsiyani rag'batlantiradi, ijtimoiy hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantiradi va eng muhimi, har bir bolaning shaxsiy tajribasiga tayangan holda ijodiy salohiyatini yuzaga chiqaradi. Mazkur o'yinlar orqali o'quvchilar mavzuni chuqur o'zlashtiradi, amaliy faoliyat bilan bog'liq shug'ullangan holda bilim va ko'nikmalarini mustahkamlaydi. Shu sababli interfaol o'yinlarning o'quvchilarning kreativlik faoliyatini rivojlantirishdagi o'rni beqiyosdir. Interfaol o'yinlar ta'lim jarayonida psixologik iqlimni yaxshilaydi, sinfda do'stona muhit yaratadi va o'quvchilarning insoniy fazilatlarini rivojlantiradi. Bu jarayonda o'qituvchi asosiy yo'naltiruvchi, rag'batlantiruvchi sifatida natijaviy faoliyatni yaxshilash uchun har bir bolaning imkoniyatidan to'laqonli foydalanadi. Interfaol vositalar yordamida o'quvchilar o'z fikrlarini erkin ifoda etishga, o'z pozitsiyasini himoya qilishga, turli nuqtai nazarlarni tahlil qilib, to'g'ri qaror qabul qilishga o'rganadi. Bu esa, ular uchun zamonaviy hayotda zarur bo'lgan kreativ tafakkur, yangicha yondashuv, innovatsion yechimlar ishlab chiqish kabilarni mehnat jarayoniga tatbiq etish imkoniyatini yaratadi [1].

Kreativlik faoliyatini shakllantirishda eng avvalo, bolalarning mustaqil fikrlash doirasi kengayadi. Moslashuvchanlik, tashabbuskorlik, yangilikka intilish, noodatiy holatlarda yechim topish, material va bilimlarni egallashda yuqori faollik namoyon bo'ladi. Interfaol o'yinlarda bolalar oldiga turli vazifalar qo'yiladi: muammoni tahlil qilish, bir yoki bir nechta yechimni ishlab chiqish, mavjud vositalardan foydalanib maqsadga erishish. Bunda bolalar o'z ijodiy resurslarini faol ishga soladi, ko'p hollarda o'z tajribasi, tasavvuri, bilimlaridan foydalanishga harakat qiladi. Pedagogik nuqtai nazardan interfaol o'yinlarning boshlang'ich ta'limda joriy qilinishi bolalarning bilimini, malakasini, dunyoqarashini kengaytiradi. Ular savollarga javob topish, to'g'ri mantiqiy xulosaga kelish, mavjud qoidalarni asoslash, faraz qilish, kelajakdagi xatti-harakatlarni oldindan rejalashtirish kabi ko'nikmalarni egallaydi. Kreativlik faoliyatining asosiy negizlaridan biri bu moslashuvchan tafakkur, vorteks rivojlanishi va intellektual faollikdan iborat bo'lib, interfaol o'yinlar orqali o'quvchilar ushbu sifatlarni samarali o'zlashtiradi. Interfaol o'yinlarni boshlang'ich sinfda tatbiq etish ko'plab afzalliklarni beradi. Avvalo, bolalar ruhiyatida erkinlik va ochiqlik yuzaga keladi. Tashabbus ko'rsatish, liderlik fazilatlarini rivojlanadi. Individual yondashuv asosida har bir bola o'z imkoniyatini sinab ko'rishga, yangi g'oya yaratishga intiladi. Sinfidagi bolalar o'zaro kommunikatsiyani yaxshilaydi, bir-birining fikrini tinglash, yordam berish, muammoni birgalikda hal qilish jarayoni tezlashadi. Bularning barchasi o'quvchilarning kreativlik faoliyatini chuqurroq va samarali rivojlantiradi. O'quvchilar o'z imkoniyatini ko'rsatganda, ularning o'ziga bo'lgan ishonchi oshadi, natijada har bir bola o'zini shaxs sifatida namoyon qila oladi. Interfaol o'yinlarning ta'limdagi ahamiyatli jihati – bu bilimlarni chuqurroq o'zlashtirish va mustahkamlash, mustaqil fikr yuritish, tajriba orttirish va o'z salohiyatini to'liq namoyon qilishda erdanishdir. Ularning tafakkuri, emotsional salohiyati, ijtimoiy ko'nikmalari, so'z boyligi va ifoda qilish malakasi ham rivojlanadi [2].

O'qituvchining roli creative faoliyatda juda kuchli, ammo interfaol o'yinlarda u ko'proq vositachilik, yo'naltiruvchilik, yordamchilik xususiyatiga ega bo'lib, har bir o'quvchining ehtiyojini, intilishlarini inobatga oladi. Bu jarayonda pedagog metodik jihatdan har bir o'yin texnologiyasini sinf imkoniyatidan kelib chiqqan holda to'g'ri tanlashga harakat qiladi. Buning natijasida o'quvchilar bir-biriga yordam beradi, hamkorlik qilishni o'rganadi, ijodiy mushaklarni "tarbiyalaydi". Tuzilmaviy, rolli, fikrlash, guruhli va jamoaviy interfaol o'yinlar shular jumlasidandir va ularni har bir mavzu, saboq, amaliy mashg'ulotga tatbiq etish mumkin. Interfaol o'yinlarda o'quvchilar o'zini lider sifatida sinab ko'rishni, nostandart yechimlarni topishini, yangicha fikrlashini, mavzuni boshqacha yo'llar bilan tushuntirishini ko'rish mumkin. Bulardan tashqari, o'yinlar orqali bolalarning intellektual salohiyati, emotsional barqarorligi, bir-biriga va atrofdagilarga bo'lgan munosabati ham shakllanadi. O'quvchilarda o'ziga va boshqalarga ishonch mustahkamlanadi, ular o'z g'oyalarini

ochiq aytishdan tortinmaydi. Kreativlik faoliyatining rivojlanishi nafaqat ta'lim jarayonida, balki hayotda ham katta ahamiyat kasb etadi: zamonaviy talablarga moslashish, yangi texnologiyalar va yangiliklarga tez moslashish, jamiyatda o'z o'rnini topish, har qanday muammoni kreativ yondashuvda hal qilishda o'quvchi muhim sifatlarni o'zlashtirib, kelajakda yetuk shaxs sifatida shakllanadi. Interfaol o'yinlarda bolalar fantaziyasini, ilg'or bilimga intilishini namoyon qiladi, har bir mavzu yoki muammoni noodatiy yo'l bilan hal etishga urinadi. O'yin faoliyati bolalarning dars jarayoniga bo'lgan qiziqishini yanada oshiradi, o'qituvchiga esa har bir bolaning imkoniyatini to'g'ri yo'naltirish va baholashga yordam beradi. Eng muhimi, bu jarayon orqali kreativlik, mustaqil tafakkur, savol-javobga ochiqlik, yangicha yondashuv, innovatsion fikrlash, tashabbuskorlik sifatlari rivojlanadi [3].

Pedagogika sohasidagi ko'plab tadqiqotlar va amaliy tajribalar shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich sinf o'quvchilarida interfaol o'yinlar orqali kreativlik faoliyatini rivojlantirish jarayoni samarali natijalar beradi. Bunda har bir bolaning o'zini namoyon qilishi uchun sharoit yaratiladi, u o'z bilimini mustahkamlaydi, erkin muhitda harakat qiladi va o'z targ'ibotini bildiradi. Interfaol o'yinlarning samarali tashkil etilishi uchun o'qituvchi avval sinfdagi psixologik muhitni o'rganadi, o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga oladi, o'yin shaklini, davrini va maqsadini yaqqol belgilaydi. Har bir o'yin pedagogik maqsadga yo'naltirilgan, ilmiy asosda tanlangan va mazkur sinfga moslashtirilgan bo'lishi zarur. Bu orqali natija sifatida o'quvchilarning kreativ fikrlashi, o'zini erkin his qilishi, mustaqillik, hamkorlik, muammolar yechimiga kreativ yondasha olishi mukammal namoyon bo'ladi. Interfaol o'yin turlari juda ko'p: guruhli muloqot o'yinlari, rolli interfaol o'yinlar, shaxmat, intellektual musobaqalar, ijodiy savol-javob, didaktik o'yinlar, mavzuga oid intellektual aqliy hujumlar, guruhli muhokama va boshqalar. Ular boshlang'ich ta'lim tizimida bolalarning faolligini, kreativlik salohiyatini va ijtimoiy qobiliyatini rivojlantirish uchun eng muhim vositadir. Bu jarayon bolalarning darsdan zavq olishini, har bir ishtirokchining muvaffaqiyatini, jamoada o'ynash madaniyatini, erkin fikrini ifoda qilishini kuchaytiradi. Interfaol o'yinlar orqali o'quvchilar yangi bilimlarni tezroq va samarali o'zlashtirishadi, o'z fikrini mustaqil tarzda shakllantirishadi, qiyin vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilishni, o'z g'oyasini asoslashni, birgalikda faoliyat yuritishni o'rganishadi. Bu esa bola shaxsining har tomonlama rivojlanishiga xizmat qiladi, ayni vaqtda jamiyat uchun ijodiy tafakkurli, innovatsion fikrli shaxslar yetishib chiqishiga poydevor bo'ladi [4].

Har bir o'quvchi uchun interfaol o'yin – bu qiziqarli va foydali mashg'ulot bo'lib, u o'zini namoyon qilish, jamoa a'zolari bilan yaqin muloqotda bo'lish, yangi bilim va ko'nikmani tezda o'zlashtirish imkoniyatini beradi. Sinfdan bunday faoliyatni tashkil qilish uchun pedagog tashkilotchilik, ta'sirchanlik, pedagogik mahorat egasi bo'lishi, har bir o'yin natijasini to'g'ri tahlil qilishi lozim. Interfaol o'yinlarni tatbiq etishda

mustaqil fikrlash, kreativ yondashuv, pozitiv rag'batlantirish, individual yondashuv, motivatsiyani oshirishning turli usullaridan foydalaniladi. Bola o'ziga ishonch hosil qilgan sari o'z fikrini mustaqil bayon qiladi, yangi yechimlarga intiladi, ularda hayotga moslashuvchanlik, kommunikativlik, ijtimoiy mojarolarni hal qilishga tayyorlik, mas'uliyat, mustaqillik rivojlanadi. Pedagog har bir bolani rag'batlantiradi, uning imkoniyati va iste'dodini ko'ra oladi, to'g'ri yo'naltiradi. Shu ma'noda aytish mumkinki, interfaol o'yinlar orqali o'quvchilarda ijtimoiy muomala, ijodiy fikrlash, o'zini ifoda qilish, muloqotga ochiqlik, bilimga chanqoqlik, o'zini namoyon qilish, ijtimoiy moslashuvchanlik, yangilikka intilish, mantiqiy fikr yuritish, emotsional muvozanat, bir so'z bilan aytganda, kreativlik faoliyati yuqori darajada shakllanadi. Ta'lim jarayonini interfaol o'yinlar orqali boyitish, bolalarning ijodiy salohiyatini maksimal darajada ochishga, ularni bugungi kundagi zamonaviy inson sifatida yetishib chiqishiga katta imkoniyat yaratadi [5].

Xulosa: Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativlik faoliyatini rivojlantirishda interfaol o'yinlar muhim o'rin tutadi. Bunday o'yinlar orqali o'quvchilarda mustaqil tafakkur, kreativ yondashuv, liderlik, hamkorlik, muammoga innovatsion yechim topish, erkin muloqot, ijtimoiy moslashuv, bilimga bo'lgan qiziqish, motivatsiya, muammoni mustaqil hal qilish, emotsional barqarorlik kabilar rivojlanadi. Shu bois, interfaol o'yinlarni boshlang'ich ta'limda keng tatbiq qilish orqali o'quvchilarning kreativlik faoliyatini samarali rivojlantirish mumkin. Bu mamlakat uchun ijodiy tafakkurli, yangilikka intiluvchi, tashabbuskor va yetuk shaxslarni tarbiyalashning asosiy omillaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abduvaliyeva M. "Boshlang'ich sinflarda interfaol metodlarni tatbiq etishning pedagogik imkoniyatlari", Toshkent, 2019.
2. Karimova R. "Kreativ tafakkur va kreativlikni rivojlantirishning zamonaviy yondashuvlari", Pedagogika va psixologiya jurnali, 2022.
3. Nurmurodova D. "Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodiy fikrlashni rivojlantirishning samarali usullari", Ilm sarchashmasi, 2021.
4. Yuldasheva S. "O'yin orqali o'qitish metodikasining dolzarbligi", Ta'lim muammolari, 2020.
5. Shabdolov S. "Interfaol metodlar asosida ta'lim berish", O'qituvchi nashriyoti, 2018.
6. Salimova G. "Ta'lim jarayonida kreativ yondashuv va o'ziga xoslik", Tashkent, 2022.
7. Xodjayeva A. "Boshlang'ich ta'limda innovatsion texnologiyalar", Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari, 2021.